

การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ตำบลทางพระ

อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

อัจฉิรา ทิวะสิงห์¹ วรพจน์ ตริสุข² ธัญพร ยิปซัมภูมิพิจิตร^{3*}

Developing of Creative Buddhist Tourism in Thang Phra Subdistrict, Pho Thong District, Ang Thong Province

Atchira Tiwasing¹ Worrapot Treesuk² Tabanporn Yipsumpoomipijit^{3*}

Received 17/08/2025 Revised 30/10/2025 Accepted 06/11/2025

<https://doi.org/10.60101/jla.2025.6.2.8805>

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและรวบรวมทรัพยากรในพื้นที่เพื่อใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ตามหลักการของการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักคือ การสัมภาษณ์รายบุคคลแบบกึ่งมีโครงสร้างเชิงลึกกับตัวแทนภาคประชาชนจำนวน 15 คน และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน โดยมีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการวิเคราะห์เอกสารเป็นเทคนิคเสริม ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง สามารถดำเนินการได้ตามแนวทางหลัก 3 ระยะ คือ 1) ระยะสั้น (0 – 3 เดือน)—จัดตั้งคณะทำงานระดับตำบลและศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ออกแบบป้ายนำทางและป้ายข้อมูลเชิงวัฒนธรรม และจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือผู้นำเยาวชนในบทบาทนักเล่าเรื่องวิถีพุทธ 2) ระยะกลาง (3 – 9 เดือน)—เปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยวแบบครึ่งวันและเต็มวัน พร้อมกิจกรรมเวิร์กช็อป เช่น การทำขนมพื้นบ้านและการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น สนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยงวัด อาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และพัฒนาช่องทางจำหน่ายทั้งออฟไลน์และออนไลน์ และ 3) ระยะยาว (9 – 24 เดือน)—ขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวผู้ประกอบการ หน่วยงานท้องถิ่น และตลาดนักท่องเที่ยว จัดทำข้อตกลงการแบ่งปันรายได้เพื่อให้เกิดประโยชน์หมุนเวียนภายในชุมชน และสร้างเครือข่ายการตลาดร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด สื่อดิจิทัล และแพลตฟอร์มจองทัวร์/เวิร์กช็อปออนไลน์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงกรอบแนวคิดแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชน และผู้วางแผนการท่องเที่ยว ในการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดอ่างทอง

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Faculty of Management Sciences, Phuket Rajabhat University

³ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์นนทบุรี

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Nonthaburi Campus

E-mail: ¹atchira_t@rmutt.ac.th ²worrapot.t@pkru.ac.th ³tabanporn.y@rmutsb.ac.th

*Corresponding author e-mail: tabanporn.y@rmutsb.ac.th

Abstract

This qualitative research aimed to explore and compile local resources for the development of creative Buddhist tourism in Thang Phra Subdistrict, Pho Thong District, Ang Thong Province, based on the principles of creative and community-based Buddhist tourism. Data were collected primarily through individual semi-structured in-depth interviews with 15 community representatives and 10 representatives from local government agencies. Supplementary techniques included non-participatory observation and document analysis. The findings revealed three key approaches to the development of creative Buddhist tourism in Thang Phra Subdistrict including **1) Short-term development (0–3 months)**—establishing a subdistrict-level working group and a community visitor information center, designing directional and interpretive signage, and conducting training programs for local Buddhist storytellers and youth guides; **2) Medium-term development (3–9 months)**—launching half-day and full-day tourism routes with interactive workshop packages such as traditional dessert making and local performances etc., promoting creative activities that integrate temples, food, and local wisdom, and developing prototype eco-friendly local products with both offline and online distribution channels; and **3) Long-term development (9–24 months)**—expanding collaborative networks among tourist sites, entrepreneurs, and local agencies, implementing revenue-sharing models to ensure community benefits, and establishing joint marketing partnerships with the provincial tourism office, digital media, and online tour-booking platforms. These results highlight an integrated and participatory framework for developing sustainable and creative Buddhist tourism. The study provides practical guidelines for local authorities, community enterprises, and tourism planners to enhance cultural heritage preservation, strengthen local economies, and promote sustainable tourism practices in rural Thailand.

Keywords: tourism, creative Buddhist tourism, Ang Thong province

บทนำ

ภายใต้กรอบนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ที่กำหนดยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยว ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบโดยเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ สร้างความหลากหลายของรูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและรักษาจุดแข็งของประเทศด้านชนบทธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้เพื่อยกระดับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวผ่านการสร้างสรรค์บนฐานทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี และการออกแบบใหม่ ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ยังได้กำหนดเป้าหมายสำคัญในการพลิกโฉมการท่องเที่ยวไทยสู่การเติบโตที่ยั่งยืน มีความสามารถในการปรับตัว และเป็นอุตสาหกรรมที่มีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้วิสัยทัศน์ “อุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่า” (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565)

การท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นหนึ่งในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษโดยใช้ทุนวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นกลุ่มเฉพาะทางที่ต้องการเรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิตของคนไทยที่มีความผูกพันลึกซึ้งกับพระพุทธศาสนาที่นอกเหนือจากการสร้างความเพลิดเพลินหรือการพักผ่อนเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสในการแสวงหาความรู้ความเข้าใจ และการพัฒนาทางจิตใจของผู้เดินทาง ผ่านการเข้าถึงองค์ประกอบหลักของพระพุทธศาสนา 5 ประการ ได้แก่ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม ศาสนพิธี และศาสนบุคคล ซึ่งล้วนแต่เป็นสื่อกลางที่ช่วยถ่ายทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ (Chokkatiwat, 2021)

นอกจากนี้การท่องเที่ยววิถีพุทธยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา การเดินทางเช่นนี้จึงเอื้อต่อการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้มาเยือนกับชุมชนท้องถิ่น เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิต อีกทั้งยังเป็นแนวทางหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาจิตใจอย่างยั่งยืน ตลอดจนส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (Raksachom et al., 2017)

สำหรับประเทศไทยมีศักยภาพอย่างยิ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ เนื่องจากเป็นแหล่งรวมของวัดวาอาราม ศิลปะและสถาปัตยกรรมทางศาสนา ตลอดจนพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงพุทธวิถีอย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างเช่น การเดินทางไปสักการะวัดสำคัญในเขตเมืองเก่า เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดารามในกรุงเทพมหานคร วัดพระธาตุดอยสุเทพในจังหวัดเชียงใหม่ หรือวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น ต่างเป็นกิจกรรมที่ผสมผสานทั้งความศรัทธา ประวัติศาสตร์ และความงดงามทางสถาปัตยกรรมไว้ด้วยกัน ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ควรดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการสร้างประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณให้กับนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในคุณค่าที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา และก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีทั้งต่อผู้มาเยือนและเจ้าของพื้นที่ (Aphakaro, 2012; Raksachom et al., 2017)

ทั้งนี้การศึกษาและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เพื่อใช้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยอิงองค์ประกอบการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6A ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) การคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ที่พัก (Accommodation) กิจกรรม (Activities) และการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) (เชมลักษณ์ คุปิตพันธ์ และปริญญ์ บรรจงมณี, 2563) นอกจากนี้การท่องเที่ยววิถีพุทธยังถูกจัดให้เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวที่เป็นไปตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยแหล่งท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การจัดการแหล่งท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว ที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมสัมมาทิฐิเพิ่มพูนกุศลธรรม ทำให้มีความศรัทธาลึกซึ้งในพระพุทธศาสนา (พระอธิการธีรศักดิ์ จุกกาวโร (เวียงสมุทร), 2562 อ้างถึงในพระครูโกศลธรรณกิจ (ชัยศักดิ์ แซ่ลี) และคณะ, 2567) อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจพิเศษมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จึงจำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาของตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ให้สามารถดึงดูดใจและมีความน่าสนใจมากกว่ามุ่งเน้นการเยี่ยมชมวัดเก่าแก่และศาสนาสถานที่สำคัญ เช่น วัดม่วง (พระพุทธมหานวมินทร์) วัดขุนอินทประมูล วัดไชโยวรวิหาร วัดสามโก้ เป็นต้น เพื่อทำบุญและชื่นชมสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ รวมถึงเรียนรู้เรื่องราวทางศาสนาจากประติมากรรมและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงความเชื่อและประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ควรมีการผสมผสานความคิดสร้างสรรค์กับการท่องเที่ยวในรูปแบบวิถีพุทธ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ พื้นที่สร้างสรรค์ งานสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ และเครือข่ายสร้างสรรค์ (พระครูโกศลธรรณกิจ (ชัยศักดิ์ แซ่ลี) และคณะ, 2567) สอดคล้องกับ อรสุชา สุจินพรัหม (2558) ให้คำนิยามการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่แหล่งผลิตเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกลมกลืนและสัมพันธ์กับกระบวนการดำเนินงานของผู้ประกอบการ ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ของคนในชุมชนในรูปแบบของการเรียนรู้และการทดลองเพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์ตรงร่วมกับผู้ประกอบการหรือเจ้าของพื้นที่

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีองค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาและพร้อมต่อยอดสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (เทศบาลตำบลทางพระ, 2565) อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธในพื้นที่ดังกล่าวยังต้องการการสนับสนุนในด้านการวางแผนและการขับเคลื่อนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจสู่การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยมุ่งหวังให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืนแก่คนในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและรวบรวมทรัพยากรเพื่อใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยอิงหลักการของการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์

วิธีการวิจัย

การศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบกึ่งมีโครงสร้างเชิงลึก (Individual Semi-Structured In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 กลุ่มหลัก คือ 1) ตัวแทนภาคประชาชน ในตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มอาชีพและสมาชิก และประชาชนทั่วไป และ 2) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น จำนวน 10 คน ประกอบด้วย นายกเทศมนตรี นักพัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้ประเด็นหรือแนวคำถามกว้าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้สัมภาษณ์มั่นใจว่าผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก) ทุกคนจะเล่าเรื่องราวตามประเด็นหรือคำถามหลัก ขณะเดียวกันผู้สัมภาษณ์ยังมีอิสระที่จะสร้างการสนทนาและคำถาม/ประเด็นปลีกย่อยภายใต้โครงสร้างหลัก (ทวีศักดิ์ นพเกสร, 2548) ในการนี้ ผู้ศึกษาใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) ที่ถูกนำมาใช้ในงานวิจัยหลายหลายรูปแบบ โดยเฉพาะในงานวิจัยเชิงคุณภาพ งานวิจัยสำรวจเบื้องต้น หรือกรณีที่มีข้อจำกัดทางด้านเวลา ทรัพยากร หรือการเข้าถึงประชากร (จักรพันธ์ กิตติรัตนัน และอรณัญญ์ อธิธาวัฒน์, 2567) โดยใช้เทคนิคการสุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) ซึ่งอาศัยและเริ่มต้นจากผู้ประสานงานที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก กล่าวคือ เป็นการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยอาศัยการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว ผู้ศึกษาจึงซื้อพร้อมที่อยู่ติดต่อได้ไว้แล้วไปตามสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากบุคคลที่ได้ถูกแนะนำไว้ ผู้ศึกษาทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้ข้อมูลอิ่มตัว (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์, 2538) ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participatory Observation) โดยใช้แบบบันทึกการสังเกต (Field Notes) เป็นเทคนิคเสริมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาจะสังเกตองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (6A) ตามแนวทางของเชมลักซ์ คูปิตพันธ์ และปริญา บรรจงณัฏ (2563) พร้อมทั้งถ่ายภาพและบันทึกการสังเกต โดยเฝ้าสังเกตอยู่วงนอก และกระทำตนเป็นบุคคลภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมของกลุ่มที่ทำอยู่ เพราะไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกถูกรบกวนจากตัวผู้สังเกต และอาจมีผลกระทบต่อพฤติกรรมให้ผิดไปจากปกติได้ (วรรณา ศิลปะอาษา, 2563) และใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentaries Analysis) โดยการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบ ตีความ และประเมินความหมายจากข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรทางการท่องเที่ยววิถีพุทธที่อยู่ในรายงานและภาพถ่ายในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นวัตถุที่สะท้อนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย เพื่อทำความเข้าใจบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ นโยบาย และการสื่อสาร จากแหล่งข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งรูปแบบดั้งเดิมและดิจิทัล แทนการเก็บข้อมูลโดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลและการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์เนื้อหาแบบกำหนดทิศทางล่วงหน้า (Direct Content Analysis) โดยผู้ศึกษาใช้ทฤษฎีหรืองานวิจัยที่มีอยู่ก่อนหน้าเป็นแนวทางในการจัดทำรหัส (Code) และหัวข้อเรื่อง (Category) จากนั้นจะจัดทำคำจำกัดความเชิงปฏิบัติการของหัวข้อเรื่องโดยใช้ทฤษฎีที่มีอยู่เป็นฐานในการจัดทำขึ้นมาใช้ดำเนินการ (Hsieh & Shannon, 2005, อ้างถึงในจำเนียร จวงตระกูล และนวิสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์, 2562) นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วย Index of Item Objective Congruence (IOC) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และกำหนดให้ค่า IOC ในแต่ละข้อไม่ต่ำกว่า 0.5 ตามแนวทางของอัศวิน แสงพิบูล (2562) โดยผลจากการทำ IOC รวมทั้งหมดของทุกตอนมีค่าเท่ากับ 1 ดังนั้นเครื่องมือของผู้ศึกษาวิจัยจึงสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ

ผลการวิจัย

การศึกษาเชิงคุณภาพ เรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบกึ่งมีโครงสร้างเชิงลึกด้วยแนวทางการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย 1) ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 15 คน—ผู้นำกลุ่มอาชีพและสมาชิก และประชาชน และ 2) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นของตำบลทางพระ จำนวน 10 คน—นายกเทศมนตรีตำบลทางพระ นักพัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล 3 ประเด็นหลัก คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก 2) ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยอ้างอิงหลักการองค์ประกอบการท่องเที่ยว 6As และ 3) ความคิดเห็นเพิ่มเติม รายละเอียดมี ดังนี้

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักจากตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 15 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้นำกลุ่มอาชีพและสมาชิกกลุ่ม 10 คน, และรองลงมาเป็นประชาชนทั่วไปในพื้นที่ 5 คน ทั้ง 15 คน มีอายุระหว่าง 38 – 70 ปี เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่เป็นระยะเวลา 1 ปี มากที่สุด 8 คน, รองลงมา 10 ปี 5 คน, และ 4 ปี 2 คน ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาแล้วเป็นเวลา 4 ปี 8 คน รองลงมา 12 ปี 4 คน และ 5 ปี 3 คน โดยในจำนวนนี้เป็นผู้มีบทบาทเป็นประธานกลุ่มอาชีพ/สมาชิกกลุ่ม มากที่สุด 10 คน, และรองลงมา เป็นประชาชนในชุมชนที่มีบทบาทสนับสนุนกิจกรรมท่องเที่ยวในท้องถิ่น 5 คน ปฏิบัติงานในกลุ่มศูนย์การเรียนรู้ เช่น กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มแปรรูปอาหาร และกลุ่มแปรรูปไม้สัก ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่

ส่วนผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักจากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในตำบลทางพระ จำนวน 10 คน พบว่า เป็นตัวแทนจากเทศบาลตำบลทางพระ 5 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีและนักพัฒนาชุมชน และตัวแทนจากสำนักงานการปกครองท้องถิ่น 5 คน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ให้ข้อมูลหลักมีประสบการณ์ในตำแหน่ง 10 ปี มากที่สุด 3 คน, รองลงมา 10 ปี 3 คน, 20 ปี 2 คน, ไม่เกิน 5 เดือน 4 คน, และ 8 เดือน 1 คน สะท้อนถึงความหลากหลายในระยะเวลาและประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งมีผลต่อแนวทางการสนับสนุนและประสานงานด้านการท่องเที่ยวในระดับชุมชน โดยเฉพาะในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สำหรับผลการศึกษาและรวบรวมทรัพยากรในพื้นที่เพื่อใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ในตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบกึ่งมีโครงสร้างเชิงลึกด้วยแนวทางการสัมภาษณ์โดยอิงหลักการขององค์ประกอบการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6As กับตัวแทนภาคประชาชนและหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่น พบว่า ทั้งสองภาคส่วนมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันในด้านสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ ได้แก่ วัดกาไสย์ธรรมิการาม วัดจันทร์ วัดขุนอินทประมูล พระตำหนักคำหยาด การสวดมนต์และการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ละครชาตรี ตัวอย่างการสะท้อนความคิดเห็นของตัวแทนภาคประชาชน เช่น “...บริเวณนี้ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หากมาเที่ยวต้องเที่ยววัดและโบราณสถาน มาชมบ้านเรือนไทยที่ปรังด้วยรูปแบบเดิม...” สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้นำกลุ่มอาชีพ กล่าวว่า “...หากมาเที่ยวอ่างทอง ต้องมาเที่ยววัดม่วง วัดขุนอินทประมูล...” ทั้งนี้ นักพัฒนาชุมชนได้กล่าวถึงความสำคัญของวัดม่วงและวัดขุนอินทประมูลไว้อย่างน่าสนใจว่า “...วัดม่วงเป็นวัดร้างที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ได้รับการบูรณะโดยหลวงพ่อกษม เป็นพระพุทธรูป ร่วมกับประชาชนสมทบทุนสร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ขึ้นมา มีโบสถ์ที่วิจิตรสวยงาม ล้อมรอบด้วยกลีบบัวปูนปั้นที่ใหญ่ที่สุดในโลก...” ส่วนวัดขุนอินทประมูลได้อธิบายไว้ว่า “...เป็นวัดที่สร้างในสมัยกรุงสุโขทัย ที่มีพระพุทธรูปไสยาสน์ที่ใหญ่และยาวที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย ภายในวัดมีศาลาปูนปั้นขุนอินทประมูล และมีโครงการกุญแจที่เชื่อกันว่าเป็นของขุนอินทประมูล...” ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลักจากภาครัฐ กล่าวว่า “...นอกจากวัดแล้ว ตำบลทางพระยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธอีกเยอะ เช่น การเข้าวัดทำบุญในวันพระและวันสำคัญ การสวดมนต์ และยังได้รับรางวัลหมู่บ้านศีลห้า...” มากไปกว่านั้น ผู้ใหญ่บ้านยังให้ข้อมูลสำคัญอีกว่า “...หมู่บ้านเรายังมีอาหารท้องถิ่นสำหรับใช้ในงานประเพณี และใช้เป็นเครื่องสักการะในพิธีกรรมทางศาสนาอีกด้วย อย่างเช่น ขนมนก ขนมห่าน...” การสะท้อนความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการวิเคราะห์เอกสารพบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธในพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง มีหลากหลาย

ได้แก่ วัด (วัดม่วง (พระพุทธรูปหาวมินทร์) วัดขุนอินทประมูล วัดไชโยวรวิหาร วัดสามโก้) โบราณสถานสำคัญ (พระตำหนักคำหยาด) และโบราณวัตถุ (พระพิมพ์สมัยทวารวดีและสุพรรณภูมิในวัดร้างสระมะดัน, ชิ้นส่วนเจดีย์และแนวอิฐในวัดโคกกาไสย์) ตลอดจนมีประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา และกิจกรรมทำบุญของชุมชน และยังมีอาหารพื้นถิ่น เครื่องสักการะ และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

นอกจากนี้ ผลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า การคมนาคมขนส่งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลทางพระมีถนนเข้าถึงอย่างสะดวกและเชื่อมโยงเส้นทางทั้งเส้นทางหลักและเส้นทางรอง แต่ถนนมีขนาดเล็ก แคบ ไม่มีป้ายบอกทาง และไม่มีบริการรถสาธารณะภายในชุมชน **ด้านที่พัก** พบว่า ไม่มีที่พักให้บริการในบริเวณตำบล แต่มีบริการในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง สำหรับ**ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว** พบว่า มีโรงพยาบาลส่งเสริมตำบล ร้านอาหารและร้านค้าชุมชน มีสัญญาณโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตไร้สายให้บริการภายในตำบล

สำหรับความคิดเห็นเพิ่มเติม พบว่า ทั้งสองภาคส่วนได้แสดงความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นหลัก และควรพัฒนาหรือยกระดับสินค้าเกษตรกรรมของชาวบ้านให้เป็นสินค้าที่ระลึก นอกจากนี้ควรมีการเชื่อมโยงกิจกรรมในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ของชุมชนเข้ากับแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ดังตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ให้ข้อมูลหลักจากภาคประชาชนว่า “...ทุกวันนี้การทำกินของคนในตำบลนี้มีแต่ทำเกษตร ทำนาข้าว ทำสวน มีวิธีการใดบ้างที่จะทำให้วิถีชีวิตนี้ต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวและเป็นสินค้าของฝากได้...” อีกมุมมองความคิดเห็นได้สะท้อนว่า “...อยากให้มีการสืบทอดและรักษาประเพณีเก่าแก่ของตำบลไว้ อย่าให้หายไป...”

จากผลการวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่าพื้นที่ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง มีศักยภาพในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ได้ โดยอ้างอิงหลักการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธ ได้แก่ พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Spaces) งานสร้างสรรค์ (Creative Events) ความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ (Creative Relationships) กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activities) ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Products) และเครือข่ายสร้างสรรค์ (Creative Networks) (พระครูโกศลธรรณกิจ (ชัยศักดิ์ แซ่ลี) และคณะ, 2567) รายละเอียดดังนี้

พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Spaces) โดยการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลหรือศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอข้อมูลประวัติ วิถีอีสาน แผนเส้นทางท่องเที่ยว และจัดกิจกรรมเวิร์กช็อป ตลอดจนปรับปรุงพื้นที่วัด/ลานชุมชนเป็นมุมรับรองการเรียนรู้หรือเป็นจุดกิจกรรม ติดตั้งป้ายบอกเส้นทางและป้ายข้อมูลเชิงวัฒนธรรมในจุดท่องเที่ยวหลักพร้อม QR Code ลิงก์ไปยังข้อมูลเชิงลึกในรูปแบบเสียงบรรยายหรือวิดีโอสั้น

งานสร้างสรรค์ (Creative Events) โดยการใช้กิจกรรมเป็นแรงดึงดูดและเป็นช่องทางในการสร้างรายได้และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผ่านการจัดเทศกาลอาหารและพิธีกรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ต่อปีที่มีการประชาสัมพันธ์ร่วมกับเครือข่ายจังหวัด หรือสร้างแพ็คเกจกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งแบบครึ่งวันและแบบเต็มวัน

ความสัมพันธ์สร้างสรรค์ (Creative Relationships) เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีและยั่งยืนระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวผ่านการฝึกอบรมเพื่อพัฒนามัคคุเทศก์ชุมชนวิถีพุทธ รวมถึงส่งเสริมการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้กับครัวเรือนใกล้วัดที่สนใจแบบง่าย ๆ ตลอดจนเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้หลังกิจกรรมเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activities) โดยการพัฒนาชุดกิจกรรมที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงวัด อาหาร และภูมิปัญญา รวมถึงส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมวันปฏิบัติธรรมเช้าหรือนั่งสมาธิสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์เชิงพุทธ ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทัวร์เชิงการเรียนรู้

ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ (Creative Products) โดยการพัฒนาสินค้าที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงพัฒนาของที่ระลึกจากวัสดุท้องถิ่นพร้อมคำอธิบายความหมายทางพุทธหรือประเพณีของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนตั้งมาตรฐานราคายุติธรรมและป้ายแสดงที่มาของวัตถุดิบ (Traceability)

เครือข่ายสร้างสรรค์ (Creative Networks) โดยการสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหน่วยงานท้องถิ่น และตลาดนักท่องเที่ยว รวมถึงการทำข้อตกลงการร่วมขายแพ็คเกจและแบ่งรายได้ เพื่อให้คนในชุมชนได้รับ

ประโยชน์หมุนเวียนภายในท้องถิ่นของตนเอง ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการตลาดร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด
สื่อออนไลน์ และแพลตฟอร์มจองทัวร์/เวิร์กช็อป

ผลการศึกษาตามหลักการของการท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าเทศบาลตำบล
ทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง มีทรัพยากรในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธเชิง
สร้างสรรค์ โดยอาศัยหลักการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธได้ รายละเอียดการพัฒนาดังกล่าวปรากฏในสรุปผลการวิจัย
และอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง โดยอิงตามหลักการ
ท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ สรุปได้ว่าเทศบาลตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง สามารถดำเนินงานตามแนว
ทางการพัฒนา 3 ระยะ ดังนี้

1. **ระยะสั้น (0 – 3 เดือน)** ประกอบด้วย การจัดตั้งคณะทำงานระดับตำบล และศูนย์ข้อมูล/ศูนย์ต้อนรับ
นักท่องเที่ยวของชุมชน ภายในศูนย์ข้อมูล/ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวจัดให้มีการนำเสนอข้อมูลและประวัติของสิ่งดึงดูดใจใน
แหล่งท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบป้ายข้อมูลและวิดีโอสั้น มีแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว และเวิร์กช็อปจองล่วงหน้า หรือปรับปรุงพื้นที่
วัด/ลานชุมชนเป็นมุมรับรองหรือพื้นที่สาธารณะให้มีมุมการเรียนรู้หรือเป็นจุดกิจกรรม โดยออกแบบไม่รบกวนพื้นที่สงฆ์และ
อนุรักษ์สภาพปัตยกรรม เช่น มุมแสดงนิทรรศการ ภาพเก่า ข้าวของพิธีกรรม สูตรขนมท้องถิ่น เป็นต้น ตลอดจนการออกแบบ
ป้ายนำทาง/ป้ายข้อมูลสำหรับจุดหลัก โดยติดตั้งป้ายบอกเส้นทางและป้ายข้อมูลเชิงวัฒนธรรมเป็นภาษาไทย อังกฤษ หรือ
ภาษานักท่องเที่ยวเป้าหมายหลักในจุดท่องเที่ยวหลัก พร้อม QR Code ลิงก์ไปยังข้อมูลเชิงลึกในรูปแบบเสียงบรรยายหรือ
วิดีโอสั้น เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับร้านค้าจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เพิ่มเวลาให้นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่นานขึ้น และเป็นการเพิ่ม
ช่องทางเผยแพร่เรื่องเล่าและการสืบทอดวัฒนธรรมวิถีพุทธของตำบล ตลอดจนเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลให้ข้อมูลเรื่อง
การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ สอดคล้องกับบทความวิจัยของพระครูโกศลธรรมาภิจ (ชัยศักดิ์ แซ่ลี้) และคณะ (2567) ได้ศึกษา
การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอธิบายว่า “พื้นที่สร้างสรรค์” เป็นหนึ่งใน
องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวจะต้องเป็นพื้นที่แห่งความสร้างสรรค์โดย
เชื่อมโยงการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมเยือน
นอกจากนี้จัดให้มีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์หรือคนเฒ่าเรื่องท้องถิ่นวิถีพุทธให้แก่ผู้นำชุมชน และเยาวชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์
อันดีและยั่งยืนระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยมีพระสงฆ์หรือผู้อาวุโสเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องเล่าที่มีการสอดแทรกข้อปฏิบัติที่
พึงกระทำในการเข้าเยี่ยมชมวัด หรือส่งเสริมการเป็นเจ้าบ้านให้กับครัวเรือนใกล้วัดที่สนใจแบบง่าย ๆ พร้อมจัดทำคู่มือมารยาทใน
วัดและการให้บริการนักท่องเที่ยว หรือเปิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้หลังกิจกรรมเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างชุมชนเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างประสบการณ์เป็นกันเอง ที่ก่อให้เกิดการบอกต่อและกลับมาเยือนซ้ำ
สอดคล้องกับข้อค้นพบของวรรณพร ผาสุข (2565) ศึกษาการตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในเขต
พื้นที่เมืองพัทยาของกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์มีความสำคัญมากต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ
ในเขตพื้นที่เมืองพัทยา และมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความภักดีต่อสถานที่ท่องเที่ยวและการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในทิศ
ทางบวก และสอดคล้องกับบทความวิชาการของลัดดาวรรณ ทองใบ (2561) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับกิจกรรม
การท่องเที่ยวโดยชุมชน ระบุว่า การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นมิติใหม่ทางการท่องเที่ยวที่ไม่
เพียงแต่ไปเยี่ยมชม แต่มีผลทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนสร้างสรรค์ขึ้น ถือได้ว่าเป็นการ
สร้างความสมดุลของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. **ระยะกลาง (3 – 9 เดือน)** ประกอบด้วย การเปิดตัวเส้นทางท่องเที่ยวแบบครึ่งวันและเต็มวันพร้อมนำเสนอ
แพ็คเกจกิจกรรมเวิร์กช็อปการทำขนมและการแสดงท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลายและมีความ
เชื่อมโยงวัด อาหาร และภูมิปัญญา ผ่านกิจกรรมการเวิร์กช็อปการทำอาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมเวิร์กช็อปการปรุงอาหารแบบ
ผสมผสานหรือเมนูฟิวชันจากวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวจากการได้ลงมือปรุงอาหารด้วยตัวเอง
รวมถึงส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมวันปฏิบัติธรรมเช้าหรือนั่งสมาธิสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์เชิงพุทธ โดยจัดเวลา

ที่ไม่รบกวนกิจวัตรของพระสงฆ์ ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทัวร์เชิงการเรียนรู้ว่าการชมนิทรรศการโบราณวัตถุและโบราณสถานพร้อมมีคำอธิบายหรือป้ายข้อมูลเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อเพิ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว กระจายรายได้ และสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับตำบล สอดคล้องกับบทความวิชาการของลัดดาวรรณ ทองใบ (2561) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกระแสนิยมการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน ผ่านชุมชนโดยนำเอาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นตัวขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ วรรณกรรม งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน งานออกแบบ ดนตรี อาหาร ภาพยนตร์และสื่อศิลปะ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสกับกิจกรรมเหล่านั้น ตลอดจนการพัฒนาชุดผลิตภัณฑ์ต้นแบบและช่องทางจำหน่ายทั้งออฟไลน์และออนไลน์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการพัฒนาไลน์สินค้าเชิงวัฒนธรรมอย่างการพัฒนาขนมพื้นถิ่นพร้อมบรรจุภัณฑ์ที่มีการออกแบบบนฐานทุนวัฒนธรรมเชิงพื้นที่ หรือพัฒนาของที่ระลึกจากวัสดุท้องถิ่น เช่น ผ้าทอมือ เครื่องจักรสาน เป็นต้น พร้อมคำอธิบายความหมายทางพุทธหรือประเพณีของชุมชนท้องถิ่น หรือตั้งมาตรฐานราคายุติธรรมและป้ายแสดงที่มาของวัตถุดิบ (Traceability) เพื่อความโปร่งใสและไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว หรือส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือลดพลาสติกในบรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้เพิ่มและต่อยอดเป็นสินค้าแบรนด์ตำบล ตลอดจนลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัสภา วรรณกายนต์ และคณะ (2567) ศึกษาการพัฒนาและสร้างช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลท่อม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมหลังโควิด-19 พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและการสร้างช่องทางการตลาด จึงเป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และสามารถนำมาจัดจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างตลาดภายในชุมชนและตลาดภายนอกชุมชน โดยสามารถสร้างการรับรู้และการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของชุมชน

3. ระยะยาว (9 – 24 เดือน) ประกอบด้วย การขยายเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ หน่วยงานท้องถิ่น และตลาดนักท่องเที่ยว ผ่านการจัดตั้งเครือข่ายเส้นทางวิถีพุทธตำบลทางพระ ประกอบด้วย เทศบาล วัด ผู้ประกอบการอาหาร กลุ่มแม่บ้าน โรงเรียนผู้สูงอายุ สมาคมท่องเที่ยวจังหวัด และผู้ประกอบการทัวร์จากอำเภอ/จังหวัด เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และพัฒนาระบบติดตามผลข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว รวมถึงจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยววิถีพุทธตำบลทางพระ และผลิตคู่มือการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตำบล ตลอดจนการทำข้อตกลงการร่วมขายแพ็คเกจและแบ่งรายได้เพื่อให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์หมุนเวียนภายในท้องถิ่นของตนเอง และสร้างเครือข่ายการตลาดร่วมกับสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด สื่อออนไลน์และแพลตฟอร์มจองทัวร์/เวิร์กช็อป ทั้งนี้เพื่อการทำงานร่วมกันที่มีความชัดเจน ลดการทำงานซ้ำซ้อน และขยายการเข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของพระนาโชค อานนโท (ทองดี) (2560) ศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนของภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการส่งเสริมอาชีพ ให้หน่วยงานของรัฐมีการจัดเวทีประชุมในทุกระดับ เพื่อกำหนดเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ร่วมกัน ผลักดันประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือเพื่อร่วมกันหาแนวทาง ปรับปรุงและแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อค้นพบในงานวิจัยของชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ (2565) ศึกษาการสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพ พบว่า การทำกิจกรรมบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับ 5 ภาครีเครือข่าย ทำให้เกิดการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสัมมาชีพด้านการออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาด้านการตลาดและช่องทางจำหน่าย โดยเน้นความรู้ กระบวนการสร้างสรรค์เหมาะสม และผลลัพธ์ของการดำเนินงาน จะนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนสัมมาชีพให้มีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย จากข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลหลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ของตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ในหลายด้าน คือ

ด้านการพัฒนากลุ่มอาชีพให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน: ควรส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในตำบล เช่น กลุ่มขนมไทย กลุ่มไม้กวาด กลุ่มแปรรูปมะม่วงหาวมะนาวโห่ และกลุ่มเพาะเห็ด ปรับบทบาทจาก “ผู้ผลิต” ไปสู่ “ผู้ถ่ายทอดความรู้” โดยจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Workshop) แก่นักท่องเที่ยวหรือเยาวชนที่มาเยี่ยมชม เพื่อให้เกิดรายได้เสริมและยกระดับชุมชนสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเชิงสร้างสรรค์ (Reality) ควรจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบ Reality หรือสารคดีสั้น เช่น “หนึ่งวันในทางพระ” หรือ “เรียนรู้ชีวิต เรียนรู้ใจ กับชาวทางพระ” เผยแพร่ผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, YouTube หรือ TikTok เพื่อสร้างการรับรู้และภาพลักษณ์ของชุมชนในฐานะชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีพุทธ และด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยง: ควรพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีลักษณะเชื่อมโยงกันระหว่างหมู่บ้าน เช่น เริ่มจากหมู่บ้านที่มีฟาร์มเห็ด ไปยังกลุ่มผลิตขนมไทย แล้วเชื่อมต่อกับวัด หรือสถานที่ปฏิบัติธรรม โดยออกแบบให้แต่ละจุดมีจุดขายที่ชัดเจน มีการเล่าเรื่องร่วมกัน (storytelling) และมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการจากคนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป จากผลการวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่เป็นความรู้ที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ขยายพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมหมู่บ้านโดยรอบ เนื่องจากชุมชนทางพระมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับชุมชนใกล้เคียง การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังตำบลใกล้เคียงเพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวแบบบูรณาการ (Cluster Tourism) ที่สามารถส่งเสริมกันได้ในระดับเครือข่าย
2. ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ควรใช้วิธีการวิจัยที่ผสมผสานระหว่างเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เช่น การใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการทำโฟกัสกรุป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถสะท้อนมุมมองของคนในพื้นที่ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
3. ศึกษารูปแบบการประชาสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์อย่างมีระบบ ควรมีการวิจัยเฉพาะด้านเกี่ยวกับกลยุทธ์และประสิทธิภาพของการประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านสื่อรูปแบบ Reality หรือ Content Marketing เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางที่ตอบโจทย์กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวยุคใหม่
4. ศึกษาความพึงพอใจ หรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาผลกระทบด้านอื่น ๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ นายกเทศมนตรีตำบลทางพระ นักพัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงประชาชนในตำบลทางพระ ที่ให้ความอนุเคราะห์และความร่วมมือเป็นอย่างดีในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณสุชาติ เอี่ยมสะอาด ผู้ประสานงานภาคสนาม ที่กรุณาอำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนตลอดกระบวนการวิจัย จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

รายการอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570)*.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

เชมลักษณ์ คุปคิตพันธ์ และปริญญา บรรจงมณี. (2563). แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวยุโรปในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 14(1), 1-13.

จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์ และอรณัฐ อธิรญาวัฒน์. (2567). การสุ่มตัวอย่างในงานวิจัย: หลักการ วิธีการ และการประยุกต์ใช้. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา*, 2(1), 39-55.

จำเนียร จวงตระกูล และนวัสนันท์ วงศ์ประสิทธิ์. (2562). การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 2(2), 2-14.

- ชลธิชา จิรภักพงค์, พระครูปริยัติวารการ, พระศักดิ์ธัช แสงธง, และสมจิต ขอนวงค์. (2565). การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาด ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 11(3), 84-101.
- ทวีศักดิ์ นพเสกร. (2548). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทศบาลตำบลทางพระ. (2565). *ข้อมูลพื้นฐานตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง*. เทศบาลตำบลทางพระ.
- พระครูโกศลอรธกิจ (ชัยศักดิ์ แซ่ลี), พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล, พระครูวิจิตรศีลาจาร, และสิทธิโชค ปาณะสร. (2567). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารปารมิตา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 6(1), 620-630.
- พระนำโชค อานนโท (ทองดี). (2560). *ศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนของภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลัดดาวรรณ ทองใบ. (2561). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(2), 103-112.
- วรรณพร ผาสุข. (2565). *การตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในเขตพื้นที่เมืองพัทยาของกลุ่มนักท่องเที่ยวไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรรณภา ศิลปะอาษา. (2563). *การวิจัยด้านการท่องเที่ยว (หน่วยที่ 13) ในเอกสารการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการจัดการการท่องเที่ยว*. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์. (2538). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อรสุชา สุจินพรม. (2558). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของไร่กาแฟ บริษัท ดอยช้าง คอฟฟี่ ออร์แกนอล จำกัด*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่]. CMUDC. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:123738>
- อัศวิน แสงพิบูล. (2562). *ระเบียบวิธีวิจัยด้านการท่องเที่ยวและการโรงแรม*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัษฎา วรรณกายนต์, นิคม ลนขุนทด, เทียวธรรม สิทธิจันทเสน, สุรเชษฐ์ วรศรี, สุชาติ ดุมนิล, อภิชัย ไพรสินธุ์, แก้วตา ตี๋ศิริกุล, ลลิตทิพย์ รุ่งเรือง, และปัทมาพร ท่อชู. (2567). การพัฒนาและสร้างช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลทอ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมหลังโควิด-19. *วารสารวิชาการเทคโนโลยีการจัดการ*, 5(2), 45-60.
- Aphakaro, P.S. (2012). *The model and process of Buddhism-based tourism development in Thailand*. Thailand Research Fund.
- Chokkatiwat, S. (2021). The strategy of Buddhist tourism model in Asean. *Journal of Graduate Studies Review*, 17(1), 85-99.
- Raksachom, M. K., Takudrua, N., & Pinyosinwat, P. (2017). The model and process of making public consciousness for sustainable Buddhist tourism management. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 9(2), 83-97.